

תחפושות בפורים ובאירועים שונים

מנהג תחפושות ומסכות בפורים בחתונות ובאירועים שונים הינו מנהג קדום ביותר, אולם חשוב לציין שלא מדובר במנהג הלכתי מחייב, אלא בדבר שנהגו בו רבים, וכפי שנראה מצד אחד הוא עורר פולמוס גדול בהקשר לאיסור "לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה" (דברים כב, ה), ומצד שני נאמרו בו טעמים ואסמכתאות רבים במרוצת הדורות.

מקור לתחפושות בש"ס

משנה בשבת דף סו. "לוקטמין טהורין ואין יוצאין בהן". פירש"י לוקטמין, טלמשק"א (מסכה), נעשין לשחוק להבעית תינוקות. **טהורים**, מלקבל טומאה, דאינו לא כלי תשמיש ולא תכשיט. ובגמרא בדרך סו: לוקטמין טהורה: מאי לוקטמין, אמר ר' אבהו חמרא דאכפא. רבא בר פפא אמר קשירי. רבא בר רב הונא אמר פרמי.

חמרא דאכפא פירושו על פי רש"י הוא, חמור הנישא בכתפיים, הליצנים עושין אותו, ונראה כמי שרוכב עליו. **קישורי** פירושו על פי רש"י, מקלות שמרכיבים תחת הרגליים כדי להגביה את הגוף, ומהלכין בהם במקום טיט. ובתוס' (ד"ה קישורי) מביא את דברי הערוך שחולק על רש"י ומפרש, שקישורי הם אותם מקלות שמרכיבים תחת הרגליים כדי להגביה את הגוף, אולם אינן מיועדות להילוך, אלא עושין אותם הליצנים והן גבוהין מאוד ואינן אלא לרקד עליהן. **פרמי** פירושו ע"פ רש"י בדומה למה שפירש על המשנה, טלמוסא (מסכה) הנקשרת על הפרצוף להבעית הבנים קטנים. רבינו חננאל והערוך המצוטט בגליון חולקים על רש"י ולדעתם **פרמו** או **פרמאי** זה חתיכה של בגד שקושרין לזקנים על פיהם למען יירם מפני ששפתותיהן מתרפטות.

מקורות מתקופת הראשונים לתחפושות באירועים שונים

המקור הקדום ביותר שמצאתי בענין תחפושות באירועים ולא דוקא בפורים, הוא מתקופת הראשונים בספר יראים לרבי אליעזר ממיץ ז"ל (נולד בסביבות שנת 4900 לבריאת העולם - המאה ה-12) אחד מבעלי התוספות ותלמידו של רבינו יעקב תם, הוא כותב בסימן צו הדין בענין איסור "לא ילבש", ולבבוש אפילו ארעי ודרך שחוק אסור שהרי לא חלק הכתוב בין קבע לארעי, ולפי שראיתי בני אדם שלובשין במלבושי אשה ארעי וגם האשה במלבושי האיש ארעי במשתאות חתן וכלה וגם בענינים הרבה כתבתי כן, ויוצרנו יתן יראתו על פנינו סלה אמן.

מקור קדום נוסף מתקופת הראשונים נמצא בספר מעשה רוקח לרבי מסעוד חי רוקח על הרמב"ם, שם הוא מביא בתחילת הספר חידושים מהרמב"ם שנכתבו ע"י בנו הרב אברהם זלה"ה, וז"ל ונשות בני ישראל גם כי רובם ניצולות מזה העון ר"ל לאו לא יהיה כלי גבר וגו' הנה קצתם הם נכשלות בו מצד פתיותם, וזה שבחופותיהם יתדמו לגוי ותצנוף האשה מצנפת או כובע ותקח בידה סייף ותצא במחול לפני האנשים והנשים בתועבה הזו, ולא יעלה בדעת שמפני היותה כלה הותר לה איסור תורה, אא"כ יתנצלו בזה בהיותם סומכים על המנהג לאמר כך נהגו, כמו שיתנצלו בזולתו, וכבר היה זה נעשה במצרים והיו נכשלים בו גדולים עד שבטלנו אותו ומחזינו זכרו, וכן היה החתן יוצא לאשה המקשטת תקשט אותו וזה מכלל עדי האשה ואסור לעשותו וראוי להזהר מזה, ולא יסמכו בו על הנשים שאין להם דעת ולא תבונה, ומי שיש בו יראת שמים ידקדק הוא בעצמו בפרטים הללו כדי שלא יכשלו בעון זה ויהיה הוא נתפס בעונם. וכן התינוקות לפעמים יקשטו אותם בקישוטי הנשים ויצבעו ידיהם בצבע צצובעות בו הנשים ידיהם, וזה בהפך ממה שצוו עליו מעתיקי השמועה ז"ל וממה שצוה עליו הנביא שהחכמים הזהירו לאדם שידריך בניו בדרך ישרה והנביא אמר למען תלך בדרך טובים, וזו הדרך עקומה ודרך חטאים מעשה בפרהסיא בבית כנסיות בתוך קהל ועדה מישראל במועדי ה', ואין איש שם על לב, ואולי יתנצלו בזה שהם סומכים על מאמרם ז"ל קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו, ואין הראיה דומה לנדון שזהו באוכל לתאות נפשו, אמנם זה העני הם מאכילים אותו, וגם הם אמרו אין ב"ד מצווין וזה אביו מחנכו עכ"ל ז"ל. (ובמאמר המוסגר ראה אגרות משה אהע"ז ד סימן סב אות ד עמוד קכג שפוסק להלכה שהגיל בו יש לחנך באיסור לא ילבש, תלוי זה בהבנת התינוקות שאם כבר יודעין ומרגישין בבושה גם בענין בגדים שמתכבדין ומתחשבין מצד הבגדים, אז שייך התינוק לחנכו בהאיסור לאו דלא ילבש שמלת אשה וכן להיפוך, ע"ש).

מקור מתקופת הראשונים לתחפושות בפורים

המקור הקדום ביותר שמצאתי בהקשר לתחפושות בהג פורים הוא מסוף תקופת הראשונים, בספר המוסרי אבן בוחן לרבי קלונימוס ב"ר קלונימוס מהשנה הראשונה לאלף השישי (5001 לבריאת העולם - המאה ה-13), בסימן לט הוא מתאר את הג פורים בצורה פיוטית: ובארבעה עשר יום לחודש אדר: בחורי ישראל לכבוד ולהדר: יתפארו ויתהללו: כי ישתגעו וכי יתהללו: זה זכר עשה לנפלאותיו ופרסום לניסים: כי יעטו במעיל תפארת העכסים: וזה לכבוד מרדכי ואסתר: סחיף דיקלא ארישיה וכופף עליו פסכת: זה ילבש שמלת אשה ולגררותיו ענקים: וזה יתחקה כאחד הריקים: תוף ומחול שמחה ושלישים: אלו עם אלו אנשים: ולעת ערב סעודת פורים: איל וצבי ויחמור וברבורים: משלוח מנות איש לרעהו משבעת המינים: אבל מתנות לאביונים מתעטות בכל השנים: ראה שם המשך דבריו באריכות. (תפארת העכסים – ישעיה ג, יח: רש"י - "ביום ההוא" - לעתיד לבא

כשיבא הקב"ה להשיב את ישראל אליו יסיר ה' מהם את תפארת העכסים שלא יהו תולין תפארתם בנוי תכשיטי נשים ודברי נבלה. "העכסים" - המנעלים אשר ברגליהם אשר בהם תעכסנה. **סחיה דיקילא ארישיה** - שבת קי. - וליסחוף דיקולא ארישא - רש"י - סל: ערוך השלם - דיקולא, סל ארוג מעלי דקלים. **וכופף עליו פסכתר** - משנה תמיד ה, ה. - מי שזכה במחתה, נטל מחתת הכסף, ועלה לראש המזבח, ופינה את הגחלים הילך והילך, וחיתה. ירד וערן לתוך של זהב. נתפור ממנו קבב גזלים, והיה מכבדן לאמה. ובשבת היה כופה עליהן פסכתר. ופסכתר היתה כלי גדול מחזקת לתך, ושתי שרשרות היו בה, אחת שהוא מושך בה ויורד, ואחת שהוא אווחו בה מלמעלן, בשביל שלא תתגלגל. ושלשה דברים היתה משמשת, כופין אותה על גב גחלים ועל השרץ בשבת, ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח).

פולמוס "לא ילבש" בתחפושות

לאחר כמאתיים שנה מוצאים אנו ששוב פורצת המחלוקת במלא עוזה בענין "לא ילבש" בתחפושות, המהר"י מינץ (חי מסוף מאה השנית עד קרוב לסוף מאה השלישית ורבינו החסיד מהר"י יעבץ ראהו בן מאה שנים, - המאה ה-15) כותב בתשובותיו סימן יז, על דבר לבישת הפרצופים שנוהגין ללבוש בחורים וגם בתולות ובחור' זקנים עם נערים בפורים. הנה ראיתי שכבר פסק להתיר אהובי ועמיתי מחות' כרכא דכולה ביה אבקת הרוכלים ריש כלה וריש גולה האשל הגדול מהר"ר אליקים סג"ל יצ"ו והוציא כאור משפטו כאשר נמוקו עמו. וראיותיו מוכיחין עליו כאילו יצאו מפי הגבורה ע"כ המהרהר אחריו כאילו מהרהר אחר השכינה, אף אני אמרתי להביא ראיה להתיר, לא כמהרהר אחר הרב הגדול יצ"ו ולא כמחזיק דבריו כי אינו צריך, ועוד כי ראיותיו ידידה אלימי מראיות ידידי, אבל באתי ליטול שכר שיבא מכשורה דמצוה ליתן טעם ולהביא ראיה מה ראו על ככה גדולים וחסידי עליון ז"ל שנתגדלתי אצלם אשר ראו בניהם ובנותיהם חתניהם וכלתיהם לובשין אותן פרצופים ושינוי בגדיהם מבגדי איש לבגדי אשה וכו להפך, ואם היה ח"ו נדנדו עבירה חלילה וחס להם לשתוק ולא ימחו וכ"ש וק"ו באיסור לאו, אלא ודאי היה להם ראיה וסמך שהיתר גמור הוא ואין בלבוש זו הרהור עבירה, לאפוקי מלבו של פלגאה וצדוקי ומחרם גרשם בינה פאצ"י המדבר והמהרהר אחר מטתן של גדולים וחסידי עולם זצ"ל. בהמשך דבריו באריכות מביא המהר"י מינץ ראיות להיתר מהאיסור על איש להסתכל במראה משום "לא ילבש" שהותר במקום הצורך, ומהאיסור על איש להסיר שיער בית השחי והערוה שהותר במקום שנהגו כן או משום צער, והוא מסיק מכך שכל מקום שנהגו האנשים כנשים אין כאן משום שמלת אשה, ולכן במקום שנהגו האנשים והנשים בשוה ואינם מכוונים לניאוף אלא לשמחת פורים אין בו משום "לא ילבש".

הרמ"א בסימן תרצו סעיף ח מצטט את דברי המהר"י מינץ להלכה, אלא שהמעין בדברי הרמ"א בדרכי משה הארוך יראה שגם הרמ"א לא מחבב את המנהג יתר על המידה אלא שכתב ליישב את המנהג הקיים, בתוך דבריו הוא כותב, ולפי זה כל שכן שאסור ללבוש הפרצופין אמנם מאחר דחזינן דפשט המנהג ואין מוחה נראה לי ליישב המנהג וכו', ובסוף דבריו הוא כותב, כן נראה לי טעם המנהג, אבל טוב להחמיר ולעבוד את ה' בשמחה ולהיות גילה ברעדה.

וכן דעת הלבוש (סימן תרצו ס"ו ח) להיתר, וכ"ד מוהר"א אזולאי (בעל החסד לאברהם זקנו של החיד"א בהגהותיו ללבוש סימן תרצה ס"ק ז) להיתר, ובאליה רבא על הלבוש אות טו מביא את דעת המחמירים ואח"כ כותב שודאי יש לבעל נפש להחמיר בכלהו, אך לבטל המנהג אין שומעין.

בספר המנהגים דק"ק ורומיישא לרבי יוזפא שמש (מהדורת מכון ירושלים עם מקורות וביאורים ע"י הרב בנימין שלמה המבורגר, חלק א עמוד 8) מתואר מנהג התחפושות בקהילתם (מהמאה ה-17): ותכף בהתחלות המגילה, לילה ויום, הבתולות הולכות וסובבות, גם בחורים ונערים משנין בגדיהם ומשימין פרצופים על פניהם, שקורין ואר שטעלט (מחופש), והולכין וסובבין בב"ה דאנשים ודנשים, רק שבליילה הולכין עם אבוקות וביום בלא אבוקות. והבתולות כולן הולכות במלבושי יו"ט, ואחת לובשת בגדי כלה, ושפיל (זר פרחים או טס זהב לקישוט ראש בתולות וכלות) וקלענקי (אריג שיש בו דוגמה של פסים עדינים בצורת תשבצים) בראשה, והיא נקראת מלכה, על שם אסתר המלכה. וכך סובבות פעם ראשונה סביב המגדל, ויוצאין וסובבין כן בב"ה דנשים ג"כ, וחזרין לבא פעם שניה, ומסבבין המגדל כבראשונה, ויוצאין לב"ה דנשים, ומסבבין כבראשונה, וכן עושין פעם שלישית, אבל לא יותר משלשה פעמים.

המתנגד הבולט לדברי המהר"י מינץ הוא הב"ח (ביו"ד סוף סימן קפב) שכתב, ויש לתת לב על מה שנוהגים בפורים לשנות בגדיהם מאיש לאשה ומאשה לאיש ואין מוחה, ולפי מה שכתבתי בדברים העשוין לנוי ולקישוט אסור לדברי הכל להתכוין כדי להתדמות, וכבר השיב ה"ר יהודה מינץ ז"ל על זה כמבואר בתשובתו (סימן יז) ואמר דכיון שאינו עושה כן אלא משום שמחת פורים אין בו איסור ודמי להעברת שער בית השחי והערוה כדי שלא להצטער או ראיית מראה כדי שלא יחבול בו במסתפר בעצמו. ונראה לפע"ד דדבריו בזה דחויים המה מ"ש הר"א ממיץ להדיא דאף במשתאות של חתן וכלה איכא איסורא, אלמא דאף מה שעושה משום שמחת מצוה אינו דומה לעושה כדי לינצל מן הצער, וכן בדיון דלינצל מן הצער אי אפשר בענין אחר, אבל לשמחת חתן וכלה ולשמחה בפורים כבר בהרבה מיני שמחה ולא יעבור על לאו דלא ילבש, ואין ספק שאילו לא היו נעלמים מ"ש הר"א ממיץ בזה ממהר"ר יהודה מינץ לא היה כותב כן. ובסוף דבריו מוסיף הב"ח ועוד דנמשך מזה שילכו האיש בין הנשים ואשה בין אנשים לניאוף, ועוד הדבר שהוא הרע ביותר הוא שמכסים פניהם בפרצופים שלא יכירום, ואין עלינו לומר בזה אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין כדאמרינן במסכת שבת ריש פרק שואל אדם (קמח:), ואף באיסורא דאורייתא אמרינן הנח וכו', אבל כל ירא שמים יזהיר לאנשי ביתו ולנשמעים בקולו שלא יעברו על איסור לאו, לא בפורים ולא בשמחת חתן וכלה, ותבא עליו ברכה להרים מכשולות מדרך עמינו, ומנהגים לא הגונים לא ינהגו עוד.

בכנסת הגדולה לרבי חיים בנבנישתי זצ"ל על הב"י סימן תרצה מביא את הדעות המתירות המהר"י מינץ ומהר"ר אליקים סג"ל והרב בעל המפה והרב בעל הלבושים ז"ל, ועוד הוא כותב, אמר המאסף נער הייתי כבן שלש עשרה שנה וזכורני שבאה מאשטרודם לקושטנדינ"א שאלה על זה, והחכם המרביץ תורה באשטרודם נטה להיתר ושלה פסק הראתו לקושטנדינ"א וכמדומה לי שרבינו העיר ובראשם הרב הגדול מהר"ר יחיאל בסאן ז"ל נטו להיתר, שוב באו לידי תשובות הרב הגדול מהר"י בסאן וראיתי שכתב שהוא היה מסכים להיתר אעפ"י שראיה מדברי הרא"ם ז"ל בפירושו על רש"י ז"ל שהוא חולק על מהר"י מינץ ז"ל, ואני הדל באלפי, אחר שהרבנים נזכרים פה אחד הורו להיתר, אלא אני בא להורות איסור במקום שהם ז"ל הורו להיתר, ירא אני פן ירצו את גולגלתי, ומכל מקום הנה שפתי לא אכלא לחוות דעתי דרך משא ומתן והמעין יבחר בעיניו, בהמשך דבריו תוקף הכנסת

הגדולה את ראיותיו של המהר"י מינץ ומביא את ספר הזכרונות (למהר"ש אבוהב שהיה ראש הרבנים בוניציאה בדורו – זכרון שני פרק שני) שמצטט את דברי הב"ה לאיסור ומחמיר עוד יותר שלא אומרים במקרה זה הנח להם לישראל שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין משום שמדובר בדבר המפורש במקרא ולכן יש למחות על כך.

בעקבות הב"ה פסק חתנו הט"ז (יו"ד סימן קפב ס"ק ד) שהשומע לאסור תבוא עליו ברכה כי יש הרבה מכשולות חס ושלום מזה כשהולכין ביחד בלי היכר איש או אשה.

בבאר הגולה מצטט את דברי הט"ז ומוסיף, ואומר אני עוד שהרבה גזירות וחורבנות נולדו ע"י זה ואשרי המבטלים.

וכן מכריע להלכה גדול הפוסקים האחרונים המ"ב (בסימן תרצו ס"ק ל), הוא מביא להלכה את הט"ז בשם הב"ה ושכן כתב הבאה"ג שם, והוא מציין את דברי הפמ"ג שאם כל המלבושים של איש רק מלבוש אחד של אשה וניכרים הם אפשר שאין למחות בהם, ומוסיף, ועיין בכנה"ג ובשל"ה שהזהירו להרחיק מזה.

וכן כתב בערוך השולחן (סימן תרצו סעיף יב) ומה שנהגו בימים קדמונים בלבישת פרצופים משעטנו ושל איש לאשה עכשיו לא נהגו כן, וכן מי שהזיק חייב לשלם, דעתה בעוה"ר ערבה כל שמחה ואין אנו במדרגה זו [ומה שכתב הרמ"א בסעיף ח' הוא לקיים מה שנהגו בימיו ולא עכשיו].

מכל הנ"ל יוצא שדעת רבים מן הפוסקים לאסור על איש להתחפש לאשה וההיפך, גם בדבר מצוה כשמחת חתן וכלה ושמחת פורים בהתבסס על דברי הב"ה, וראייתו העקרית של הב"ה היא מדברי רבי אליעזר ממיץ ה"ראים" שאסר זאת אפילו דרך שחוק וציין במפורש שכונתו אפילו במשתאות חתן וכלה דהיינו אפילו בדבר מצוה, אלא שבספר יראים מהדורת ווילנא עם באור תועפות ראם לרבי אברהם אבא שיף ממינסק דליטא (ח"ב סימן שפן) יש גירסה אחרת וז"ל, וללבוש ארעי ודרך שחוק אסור שהרי לא חלק הכתוב בין קבע לארעי ולפי שראיתי בני אדם שלובשים מלבושי נשים ארעי לשחוק והוקשה בעני כתבתי כן, ויוצרו יתן בלבנו יראתו ואהבתו ויעמידנו על אמת דרכי תורתו. וכתב בבאור תועפות ראם ס"ק ה, בנדפס כתוב במשתאות של חתן וכלה וגם בענינים הרבה אבל בהכת"י שלפנינו ליתא ועיין בב"ח וכו', וגם בברכ"י הביא דברי הב"ה שדחה דברי מהר"י מינץ ממש"כ הרא"ם בספר יראים, באמת לפי נוסחת הכת"י שלפנינו אין תפיסה כלל על תשובת הר"י מינץ דבשמחה של מצוה כמו שמחת פורים ושמחת חתן וכלה לא אמר הרא"ם.

אולם באמת נראה שגם אם יתברר שגירסא זו היא הנכונה ואין ראייה מוכחת מדברי הרא"ם, לא היו הב"ה וסייעתו משנים את דעתם, משום שמדבריהם ברור שהתנגדותם להתיר לאו דלא ילבש לדבר מצוה היא עקרונית, וגם משום שעדיין יש לנו את הרמב"ם (הובא לעיל) האוסר במפורש להקל בענין איסור לא ילבש גם לדבר מצוה של שמחת חתן וכלה.

טעמים ואסמכתאות שניתנו למנהג התחפושות

מאחר שהמנהג קדום מאוד והשתרש בתפוצות ישראל ראו רבים לנכון למצוא טעמים ואסמכתאות למנהג זה.

האליה רבא (שם) כתב שבכנה"ג נתן טעם לרמז למנהג שלנו בשינוי בגדים חשובין, אפשר זכר למרדכי שיצא בלבוש מלכות.

בספר התודעה ליקט הרב אליהו כי-טוב טעמים רבים למנהג שמתחפשים בפורים, וכך הוא כותב, מנהג ישראל קדושים שמשנים בגדיהם בפורים ומתחפשים בלבושים של נכרים ובכיוצא בזה, לבל יכירו רואיהם. מנהג ישראל תורה הוא, ולא היו נוהגים אלמלא היו להם בו טעמים של אמת ושל חכמה. - לפיכך מתחפשים בבגדי ערלים, כדי שלא יכירו בין המן למרדכי ולקיים מצות חכמים: "עד דלא ידע", וכן הוא אינו יודע להבחין בין המחופשים לדעת מי הוא זה, ואולי באמת אינו יהודי; - להראות שכל מה שישראל חוטאים ומתדמים לאומות העולם, אינו אלא לפנים, וכשם שמחופשים אלה הדומים לערלים, אינם אלא יראים ושלמים עם ה', כך היו ישראל שבאותו הדור, שלמים עם ה' בלבם, ולא השתחוו לצלם של נבוכדנצר אלא לפנים בלבד, וכמו שאמרו חכמים: שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי: מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שהיו באותו הדור כלייה? אמר להם: אמרו אתם. אמרו לו: מפני שנהגו מסעודתו של אותו רשע. אמר להם: אם כן, שבשושן הבירה - יהרגו, של כל העולם כולו - לא יהרגו. אמרו לו, אמור לנו אתה. אמר להם: מפני שהשתחוו לצלם. אמרו לו: וכי משוא פנים יש בדבר? אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים, אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהם אלא לפנים וכו' (מגילה יב).

טעם אחר, לפי שכל שנאת עמלק לישראל, באה לו מאבי אביו עשו ששנא ליעקב על אשר לבש בגדיו ונכנס לקבל את הברכות, עכשו שוב אנו מתחפשים בבגדיו, ומראים שלא היה זה חטא אלא ראויים אנו לרשת נחלתו של עשו, ואפילו אם לבוש יעקב בגדי עשו - גם ברוך יהיה; - ישראל ועמלק שני ראשי חבל הם בתולדות העמים והלשונית, שתי קצוות רחוקים הם זה מזה ולפיכך הם מתדמים לפעמים זה לזה. זה - ברשעותו, וזה - בצדקתו. מדתו של עשו ושל עמלק בן בנו, שהוא מתחפש בבגדים לא לו, לובש בגדי חמודות ומראה עצמו צדיק ומדבר חלקלקות - ואינו אלא רשע גמור ומרמות ותוך תחת לשונו. וכן אתה מוצא בעשו שנאמר בו: "כי ציד בפיו" - אין פיו ולבו שוין; ואותה מידה בהיפוכה הגמור אתה מוצא בצדיקי ישראל, שאין פיהם ולבם שוים, שכן אתה מוצא דוד מלך ישראל שנראה כאילו חוטא - ואינו אלא חסיד גדול; וזו היתה גם מדתו של יעקב אבינו עליו השלום שהיתה צדקותו מכוסה מעין כל חי, ואפילו יצחק אביו לא הכירו, עד שגלתה רבקה מטמונותיו של יעקב והסבה את הברכות לבעליהן, ליעקב, שהיה ראוי לברכות.

על התיאוריה שמקור המנהג מהנכרים

יש שבנו תיאוריה שמנהג התחפושות מקורו בחיקוי היהודים את שכניהם הנכרים על בסיס מידע היסטורי שכך נהגו עמים שונים בקרבנים במהלך ההיסטוריה, אולם נראה לי שבאותה מידה ניתן לומר שהיפך שהמנהג לא נבע מחיקוי היהודים את שכניהם הנכרים, מכך שלא נמצאה טענה בספרות הפוסקים במהלך ההיסטוריה על כך שיש במנהג התחפושות משום "ובחוקותיהם לא תלכו" (ויקרא יח, ג), ובנוסף, המושג של תחפושות באופן כללי, מופיע כבר במשנה ובגמרא, מאות שנים לפני כל אותם קרבנים, ואשר על כן איני רואה צורך לעסוק בזה מעבר לכך.

סיכום

לסיכום יוצא שמנהג התחפושות והמסכות בפורים ובאירועים שונים הינו מנהג קדום ביותר שהיה קיים בעם ישראל, כאשר מצד אחד אנו רואים שכשזה נעשה בצורה לא ראויה זה גרר התנגדות, לעתים חריפה מאוד, ומצד שני משום שהוא מנהג קדום נאמרו בו טעמים רבים במרוצת הדורות.

כפי שניתן להתרשם מן התאורים שהובאו במקורות השונים, גם מבוגרים וגם צעירים נהגו להתחפש. סגנון התחפושות נע מבגדי אשה לאיש ועד בגדי ערלים ותחפושות ומסכות שונות ומשונות.

ההתנהגות הראויה בפורים

מורו ורבו של אאמו"ר שליט"א מרן הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל ראש ישיבת תורה אור בירושלים, נוהג היה לומר לתלמידיו בזה"ל - ל"עולם" (לציבור הרחב) יש טעות, אנשים חושבים שיש מצוה להשתגע בפורים ואני אומר לכם שאין מצוה כזו.

ומצאתי בדברי השל"ה (מסכת מגילה אות טו) שמאריך בגנות המשתטים בפורים וז"ל ומצאתי כתוב, ואף אותן המשתכרין יהיה כוונתן לשם שמים, כדי לזכור הנס שבא במשנת היין, ולא כאותם המשתכרין כדי למלאות גרונם, כאשר ראיתי רבים בני אדם אשר המה ביין שגו פקו פליליה, ומרבים בימי הפורים האלה לעשות שחוק וקלות ראש ואינם חוששים להתפלל בימים האלה, ואדרבה מרימים קולות בשעת התפילה וקריאת מגילה ומערבבים החזן עד כי קולו לא ישמע, גם באכלם לבם ועיניהם שם על מעדניהם ולא נשאו את ראשם לא הביטו העולם העליון אשר ה' אלהי ישראל בא בו, ולא יחושו לא על נטילת ידים ולא על ברכת המוציא ולא על ברכת המזון, עד כי נדמה לרוב המון שבשני הימים האלה הותר לכל אדם לפרוק עול תורה ומצות מעליו, וכל המרבה להיות משוגע הרי זה משובח, וכל זה הוא בלי ספק רע ומר והוא עון פלילי, כי לא הותר לנו רק שמחה לא שחוק וקלות ראש, וכל המבטל תפילה ואינו שומע מקרא מגילה מלה במלה, הרי זה חוטא ומתחייב בנפשו, ואי אפשר לכל אשר בשם ישראל יכונה לפרוק מעליו עול מלכות שמים אפילו שעה אחת, ולא מצינו לראשונים שהיו מתעסקים בקלות ראש בפורים חס ושלום, אבל בדברי מצוה היו מתעסקים. ועיין שם בהמשך דבריו באריכות היאך הוא מתאר את האופן הראוי לנהוג בשמחת פורים.

בביאור הלכה סימן תרצה ד"ה עד דלא ידע כתב, וז"ל המאירי חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתיה עד שלא יחסר שום דבר, ומ"מ אין אנו מצוין להשתכר ולהפחית עצמינו מתוך השמחה, שלא נצטיינו על שמחה של הוללות של שטות, אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת הש"י, והודאה על הנסים שעשה לנו, וע"ש מה שמבאר דברי הגמרא. וז"ל החיי אדם כיון שכל הנס היה ע"י יין לכן חייבו חכמים להשתכר ולפחות לשתות יותר מהרגלו כדי לזכור הנס הגדול, ואמנם היודע בעצמו שיזלזל אז במצוה מן המצות בנטילת ידים וברכה וברכת המזון או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שינהוג קלות ראש, מוטב שלא ישתכר וכל מעשיו יהיו לשם שמים עכ"ל.

פורים שמח

לעילוי נשמת

ר' נתנאל בן החבר ר' יונה הכהן ז"ל

מרת עלא ב"ר מאיר ע"ה

הרב נפתלי ב"ר אליעזר זצ"ל